

KAZALO VSEBINE

Janez Vodičar

Uvod – Digitalni izzivi za pastoralo in katehezo 5

Janez Vodičar

Avtoriteta pri oznanjevanje v času digitalne kulture 9

Authority in the proclamation in the digital age

Mateja Centa Strahovnik

Etični in teološki izzivi klepetalnih robotov 23

Ethical and Theological Challenges of AI-based Chatbots

Matjaž Celarc

Od ubesedene Besede do Besede v filmski seriji *The Chosen* 35

From the Word in words to the Word in the film series »*The Chosen*«

Igor Kovač

Kibernetski prostor: staro vino v novi steklenici ali primerjanje
jabolk in hrušk? 55

Cyberspace: Old Wine in a New Bottle, or Comparing Apples and
Oranges?

Iva Nežič Glavica

Ko se pri katehezi srečata »analogno« in »digitalno«. 69

When „analogue“ and „digital“ meet in catechesis

Andrej Šegula

Meja med klasično in digitalno pastoralno prakso	83
The boundary between classical and digital pastoral practice	

Stanko Gerjolj

Digitalizacija izrinja ali spreminja človeka?	95
Does digitization displace or change people?	

Tadej Stegu

Kerigma v digitalnem svetu in umetna inteligenca	105
Kerigma in a digital world and AI	

David Kraner

Oznanilo v digitalni dobi – Analiza spletnih strani slovenskih župnij, redovnih skupnosti in katoliških ustanov.	117
Announcing in the digital age. Analysis of the websites of Slovenian parishes, religious communities and Catholic institutions	

Simona Gregorčič

Od hipnega do večnega všečka: iskanje katehetske poti v digitalni kulturi	137
From a fickle to an eternal like: Finding the path of catechesis in a digital culture	

Katja Jarc

Vloga telesa v digitalizaciji – telo v »digitalni puščavi«	151
The role of the body in digitization - the body in the »digital desert«	

Valerija Svetina Klančnik

Vodenje z zavedanjem kot pot k večji analogni zavesti v digitalnem času	165
“Leadership with awareness” according to greater analogue consciousness in digital time	

Ivica Jurić

How to communicate about God in today's society?	177
Kako današnjem društvu govoriti o Bogu?	

Nenad Palac

Content analysis of Bitno.net articles regarding the holy sacrament of the Eucharist.	197
Sadržajna analiza članka portala Bitno.net o sakramentu euharistije i pristupanju pričesti	

Danijel Časni

Challenges of Pastoral Work During the Covid-19 Pandemic. . .	211
Izazovi pastoralnog rada u vrijeme pandemije Covid-19	

Iva Ivković Ivanišević

Inflation of connection and words that resonate but do not heal. . .	223
Inflacija odnosa i riječi koja odzvanja, ali ne liječi	

Recenzija

Recenzija znanstvene monografije: Glas Vpijočega v digitalni goščavi.	239
--	-----

Recenzija znanstvene monografije: *Glas Vpijočega v digitalni goščavi*

Cerkev je v svoji dolgi zgodovini vedno prenavljala svoje oznanilo. Na obliko pastoralno-katehetskega dela imajo temeljni vpliv sredstva komuniciranja. Vsaka sprememba medija je vnesla nove dileme in tudi nove rešitve v pristopu Cerkve. V skladu s to tradicijo znanstvena monografija *Glas Vpijočega v digitalni goščavi* s podnaslovom *Oznanjevanje v času digitalne kulture*, ki jo je uredil prof. dr. Janez Vodičar, išče v času drastičnih sprememb komuniciranja nove poti oznanjevanja. Ob tem je treba poudariti, da so v vseh prispevkih navzoče tudi temeljne analize digitalne kulture v luči religiozne razsežnosti sprememb. V knjigi je več kot petnajst strokovnjakov, ki raziskujejo v štirih državah, predstavilo temeljito analizo stanja in dalo številne predloge, uporabne za vse, ki sledijo trendu Cerkve po II. vatikanskem koncilu, kjer je bila jasno izpostavljena potreba po vstopanju oznanjevanja v konkretno družbeno in kulturno okolje. Danes pa še bolj, saj je v oznanjevalni teologiji vedno bolj poudarjen kerigmatični pristop.

Temeljne analize digitalnega, ki jih prinaša na primer klepetalni robot, nas lahko usmerijo v osnovni premislek ne le o teologiji, ampak o človeku kot takem. Kot piše Mateja Centa Strahovnik, je edinstvenost človeških bitij ena izmed najbolj temeljnih predpostavk skoraj vseh kultur in religij, ne zgolj krščanstva. Zato se po njenem prepričanju teološki pomisleki nanašajo tudi na vpliv digitalnih sistemov na odnose, in sicer v smislu, ali vodijo v smer bolj pristnih odnosov ali pa se poudarja smer individualizma in samozadostnosti. Pokaže, da je zaznati povečanje t. i. robotov duhovnikov in pogovornih sistemov, ki temeljijo na svetih besedilih. Zastavi pa si vprašanje, ali to ne pomeni osiromašenja bogatega metaforičnega jezika *Svetega pisma* in drugih svetih besedil. Podobno se sprašuje o sami komunikaciji v digitalni dobi Stanko Gerjolj, ki kljub nevarnosti razčlovečenja s tehnicizmom v sodobni komunikacijski tehnologiji vidi priložnost. Piše, da bo človek, ki ima dovolj vitalnosti in kondicije, lahko v hitrih spremembah videl tudi priložnosti, ki ga motivirajo in izpolnjujejo. V »tehničnem svetu« se lahko vidi bolj pomembnega, saj ima na razpolago več moči in več sredstev za vplivanje na dogajanje ne le na polju mikro-, marveč tudi makrokozmosa. Podobno ugotavljajo tudi drugi. Vodičar izpostavi spremembo razumevanja avtoritete v svetu digitalnega. Možnost

aktivnega vključevanja, na neki način demokratičnost digitalnega okolja, spreminja razumevanje vsakega izmed nas. Posameznik vedno bolj postaja začetek in konec komunikacije. Avtoriteto si izbiramo sami, zato je težko ohranjati stari način oznanjevanja, ki je v Cerkvi temeljil na t. i. avtoriteti učiteljstva. Vse to kliče po novih načinih pastoralnih pristopov, ki so lahko zelo blizu sinodalni prenovi v zadnjem času. Strokovnjak za kibernetško varnost, raziskovalec v ZDA, Igor Kovač temeljito predstavi varnostne težave kibernetškega prostora. Opozori nas na to, da do sedaj nismo poznali kibernetškega sveta, kar pa odpira tudi številna etična in duhovna vprašanja, ki jih lahko strnemo v analogno vprašanje prvemu: Ali so etika in duhovna vprašanja, značilna za fizični svet, tudi relevantna in aplikativna v kibernetški domeni? V odgovoru pokaže, kako pomembno je, da tudi pastoralni delavci poznajo ustroj kibernetškega sveta.

Konkretne predloge prinašajo tako strokovnjak za pastoralo iz Splita kot domači raziskovalci. Če Ivica Jurić pokaže na nujnost novega razumevanja govornice o Bogu danes, Šegula in Stegu že predlagata konkretne modele, ki bi jih lahko uporabljali za oznanjevanje v digitalni sferi. Prav tako Iva Nežić Glavica pokaže na nujno spremembo katehetskega pristopa, ki mora slediti razvoju mladega človeka in načinu njegovega komuniciranja. Pri tem ni dovolj le uporaba digitalnih tehnologij, ampak se mora spremeniti sam didaktični model. Podobno, ugotavlja tudi Valerija Svetina, je pri vodenju delovnih organizacij. Digitalno omogoča veliko večjo učinkovitost, ne smemo pa pozabiti na posameznika in njegovo čustveno in telesno naravo. Na položaj telesa v digitalnem opozori Katja Jarc, ki išče alternativo zgolj sedečemu pred ekranom, saj je telesno učlovečenje temeljni pojem krščanstva. Iva Ivković Ivanišević opozori na ranljive skupine družin z otroki s posebnimi potrebami v času digitalnega.

Konkretne analize delovanja v digitalnem okolju predstavijo trije raziskovalci iz treh različnih držav. David Kraner opozori, da ni dovolj usvojiti tehnologijo, ampak je treba poznati tudi proces kodiranja in dekodiranja v digitalni kulturi. Nenad Palac na konkretnem primeru medmrežne strani pokaže možnosti pastoralno-katehetskega delovanja. Danijel Časni pa usmeri svoj pogled na majhno krščansko skupnost binkoštnikov v Zagrebu in predstavi, kako so v času covida-19 mogli ohraniti in graditi versko občestvo.

Ohranjanje razodetja je naloga Cerkve. V tej znanstveni monografiji avtorji z najrazličnejših zornih kotov poskušajo razumeti čas in prostor, ki ga oblikuje nova digitalna tehnologija. Na podlagi njihovih analiz vsak s svojega strokovnega področja predlaga določene rešitve ali vsaj smer iskanja za pastoralne in katehetske delavce. Knjiga tako prvič na tako celovit način obravnava področje katehetsko-pastoralnega dela v spremenjenih pogojih komunikacije. Predvsem pa je njena vrednost, da ob spoštovanju tradicije in upoštevanju nevarnosti more iskati nove priložnosti za krščansko oznanilo danes.

Človek vedno znova išče svoje duševno ravnotežje v trenutkih soočanja z iz-zivi okolja, v katerem živi. Še posebej je to pomembno, ko se spreminjajo oblike komunikacije, saj to določa odnos do sebe, drugih in družbe. V zadnjih desetle-tjih se je prav komunikacija močno spremenila. Vedno bolj uporabljaja sodobno digitalno tehnologijo, kar ne spreminja le oblike komunikacije, ampak posega v globino zavedanja samega sebe in drugih. Če to povežemo še z religioznostjo, je izziv povsem nov, saj je religija ena prvih oblik zelo naravne komunikacije. Prav zaradi tega je področje teologije in digitalnega za vsako delo s človekom in za člove-ka toliko pomembnejše. Znanstvena monografija *Glas Vpijočega v digitalni goščavi* s podnaslovom *Oznanjevanje v času digitalne kulture* pod uredništvom prof. dr. Janeza Vodičarja si zastavlja prav vprašanje, kaj na področju osebne religioznosti in organiziranih skupnosti prinaša digitalna kultura. Človek že tako in tako v stalnem pospeševanju sodobne družbe težko najde čas zase in poglobitev duševnega ravnove-sja, sedaj pa je ob enostavnosti in dostopnosti digitalnega še težje. Če upošteva-mo temeljne smernice Cerkve, ki vedno bolj poudarjajo usmerjenost na človeka in njegove konkretne potrebe pri oznanjevanju, je ta monografija dober poskus odgovora na ta izziv.

Prispevek doc. dr. Matjaža Celarca tako tradicionalno vsebino, kot je *Sveto pi-smo*, poskuša razumeti z vidika sodobnega komuniciranja. Igrana serija *The Chosen* uporablja za prikaz likov iz Nove zaveze medij interneta, saj je tam dostopna in ponuja vključevanje gledalcev na svojski način. Religiozna vsebina dobiva s pomo-čjo sodobne tehnologije možnost nagovarjanja številnih gledalcev, hkrati pa jim omogoča aktivno udeležbo pri razumevanju in interpretiranju. Njegov zaključek kaže na smiselnost raziskovanja tega področja, še posebej ker Cerkve vedno bolj po-udarja kerigmatični pristop: »V naših pastoralnih prizadevanjih se morda ob sno-valcih serije lahko učimo usmeriti pozornost na antropološko izhodišče: potrebo po gostoljubju in sprejetosti, kar je predpogoj, da se človek more odpreti sporočilu evangelija in preseči individualizem. Serija omogoča srečanje in pogovor v okviru bibličnih in drugih skupin, obenem pa nas spodbuja, da bi sami uporabili sodobno potrebo in možnost vizualizacije evangelijskega sporočila.« Še bolj izrazit pri pri-kazu posledic za oznanjevalno teologijo je prispevek prof. dr. Janeza Vodičarja, ki pokaže, kako se zaradi narave digitalnega spreminja vloga avtoritete. Če je klasična religioznost temeljila na hierarhični in institucionalizirani avtoriteti, je zaradi na-čelne demokratičnosti in splošne dostopnosti interneta taka avtoriteta vedno bolj vprašljiva. Nova religiozna gibanja, ki se porajajo v digitalnem okolju, živijo z dru-gačnim pristopom do samega teološkega nauka in umeščanja v življenje vernikov. Zato je to zahteva, ki terja spremembe tudi v uveljavljenih tradicionalnih verstvih.

Prikaz sprememb na področju kateheze, ki ga opiše doc. dr. Iva Nežič Glavica, konkretno opozori na možnosti uporabe digitalnega pri delu z otroki. »Digitalni pristopi, kombinirani z analognimi, nam omogočajo številne možnosti, s katerimi lahko izboljšamo posredovanje verskega znanja (interaktivnost, vizualizacija ...) in

ga podpremo s praktičnim sodelovalnim, problemskim in izkustvenim učenjem. Tako je pri uvajanju v vero otrokom in mladostnikom dan prostor tudi za njihovo individualnost.« Njene ugotovitve poleg metodičnega premisleka prenašajo težo od osredinjenja na vsebino na pozornost, ki jo zasluži vsaj otrok, kot poudarja tudi papež Frančišek. Doc. dr. Andrej Šegula razširi tematiko še na širše vprašanje pastorale in umetne inteligence. Ravno nevarnost zlorab umetne inteligence je priložnost za pastoralo, usmerjeno bolj na človeka, ki bo vključevala več pozornosti do konkretne situacije posameznika in mu dajala v času vedno večjih sprememb neko trdno podlago za življenje.

Prof. dr. Stanko Gerjolj išče v prednostih in slabostih digitalne kulture priložnost za inovativnost gradnje osebnosti v bolj celostno in trdno zavest. Bralec se bo gotovo strinjal z njegovimi temeljnimi stališči: »Tovrstni »razčlovečeni procesi« nedvomno prinašajo s seboj prenekatero pasti in stiske, v katerih se človek počuti ne le nepotreben, marveč pogosto odveč. Po drugi strani pa lahko človek, ki ima dovolj vitalnosti in kondicije, v hitrih spremembah vidi tudi priložnosti, ki ga motivirajo in izpolnjujejo. V »tehničnem svetu« se lahko vidi bolj pomembnega, saj ima na razpolago več moči in več sredstev za vplivanje na dogajanje ne le na polju mikro-, marveč tudi makrokozmosa.« Za doseganje navedenega je izredno pomembno, da poznamo tehnologijo. Zato so dobrodošli prispevki Igorja Kovača, Davida Kranerja in tudi gostujočih avtorjev iz tujine. Osvetlijo samo delovanje in pokažejo na dobre prakse ter opozorijo na slabosti uporabe digitalnega pri pastoralno-katehetskem delu. Tudi opozorilo doc. dr. Tadeja Steguja, ki v raziskavi glede umetne inteligence išče še vlogo oznanjevalca in poudari, da nujno potrebujemo pričevalce tudi danes, kaže na nujno po pravilnem razumevanju omejitev digitalnega na področju oznanjevalne teologije. Če je kaj zanemarjeno v digitalnem, je področje telesnosti. Katja Jarc kaže prav na to, da je treba za ohranjanje rasti človeka ohranяти telesno razsežnost tudi danes. Oznanilo mora vključevati zakramentalnost občutkov, če želimo prinašati sporočilo Božje milosti. Pri vodenju Cerkve, ki se v času digitalnega vedno bolj demokratizira, pa moramo iskati pot, kjer bo možno razviti »digitalni razum« in ohraniti »analogno srce«, kot predlaga Valerija Svetina Klančnik.

Znanstvena monografija usmerjeno in poglobljeno raziskuje posledice razvoja novih digitalnih tehnologij za področje pastoralne in oznanjevalne teologije. Pestrost raziskovalcev in s tem tudi področij prinaša priložnost, da bralec ob izzivih, ki mu jih daje dnevna izkušnja, more kritično pretehtati lastno delo. Če je naloga Cerkve prinašati veselo oznanilo, je prav pristop avtorjev, ki je ob vsej kritičnosti hkrati tudi pozitiven, edini, ki pomaga k odprti drži in podpori zmedenemu človeku. V goščavi digitalnega se tako poraja možnost za novega Janeza Krstnika, ki pripravlja pot za sodobno oznanjevanje.

Prof. dr. Barbara Simonič